

Для досягнення проектних показників ефективності виробництва рису на сучасному етапі необхідно забезпечити відповідну систему державного управління в галузі на регіональному рівні. Південні регіони України, при підтримці держави, повинні більш повно використовувати ресурси для ефективного виробництва рису. Основною функцією наукового забезпечення у регулюванні виробництва зерна рису повинна залишатися передбачення ринкової ситуації.

Отже, ефективне рисівництво - комплекс організаційно-господарських та агротехнічних заходів, тому економічна ефективність галузі може визначатися як системи в цілому, так і будь-якої її складової.

Список використаних джерел:

1. Борщевський П.П., Ушкаренко В.О., Чернюк Л.Г., Мармуль Л.О. Регіональні агропромислові комплекси України (теорія та практика розвитку). – К.: Наукова думка, 1996. – 262 с.

2. Морозов В.В. Принципи і методи організації моніторинга рисових зрошувальних систем // Таврійський науковий вісник. – Херсон. – 1998. - № 9. – С. 40 – 45.

3. Образцов А.С. Системный метод: применение в земледелии. - М.: Агропромиздат, 1990. - 303 с.

4. Рис Херсонщини: Цільова комплексна програма розвитку галузі рисівництва / Логвиненко Г.Ф., Гречко А.П., Ванцовський А.А. та ін. – Херсон: РВЦ Колос, 2000. – 44 с.

5. Тринько Р.І. Методика економічних досліджень. - Львів, 1999. - 356 с., 57 табл., 8 рис., 19 додатків.

УДК 338.436.33:165.012

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ І НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

**С.Ю. БОЛЛА, М.І. ГУБА, Н.М. МАЛІНОВСЬКА –
кандидати с.-г.наук, доценти, Херсонський ДАУ**

Культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес в цілому, а також добробут суспільства залежать значною мірою від рівня та ефективності інноваційної діяльності в цьому суспільстві. Однією з найпотужніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людини. Людина за своєю природою схильна до будь-якої твор-

чості, вона завжди знаходиться у процесі пошуку кращих умов життя, засобів його поліпшення, своєї безпеки. Але в силу тих або інших причин рівень інтелектуальної діяльності в різних країнах неоднаковий. Він відрізняється рівнем усвідомлення цієї діяльності для розвитку суспільства, створення сприятливих умов для цього виду творчості та іншими чинниками, які певною мірою їй сприяють.

У сучасних умовах будь-який вид діяльності людини без належного науково - технічного забезпечення просто неможливий. Наука не може успішно розвиватися, якщо виробництво не забезпечить її необхідними інструментами, приладами, устаткуванням. Виробництво не може прогресувати без розвитку науки. Сучасна цивілізація тримається на освіті, науці, культурі. Якщо занепадає один з цих трьох чинників, країна переходить до групи " слабо-розвинутих ". Україна мала і поки що має інтелектуальний потенціал, але стає очевидним, що в науковій сфері потрібні серйозні зміни і реформи, бо останні роки характеризуються зростаючими негативними явищами.

Так, наприклад, починаючи з 1987 року захист наукових ступенів в Україні втратив динамізм, за виключенням військових, медичних, філологічних спеціальностей. Розмір коштів, необхідних для розвитку освіти знижено втричі, а фінансування науки становить 14% необхідних ресурсів, тобто зменшилось майже в 12 разів. Для порівняння, лише державні видатки США на наукові дослідження за цей період зросли майже на 50%, а в Японії - в 4 рази.

В світовій практиці прийнято, якщо видатки на науку не перебільшують 2% ВВП, то суспільство деградує. Для України цей показник постійно знижується : так у державному бюджеті в 1995 році він становив - 0.62% , в 1996 - 0.64%, в 1997 - 0.56%, в 1998 - 0.53%, в 1999 - лише 0.4% від ВВП. Суттєво змінилася структура витрат на науку. Чітко простежується ріст заробітної плати з нарахуваннями, експлуатаційних та господарських витрат. Практично не залишилось коштів на придбання обладнання, приладів, матеріалів, реактивів і літератури. Вчені при виконанні науково-дослідних і проектних робіт використовують обладнання 10-15 річної давності, що вже майже зношене і застаріле морально і фізично. Старіння виробничого апарату досягло небезпечної межі.

Спостерігається стійка тенденція до скорочення чисельності зайнятих в науково - дослідній сфері (майже на 15% порівняно з 1994 роком). Масовий відтік зайнятих в галузі НДДКР пояснюється зниженням фінансування науки, низькими заробітками, падінням престижу науки, вченої і наукової кар'єри, зростаючим ризиком

безробіття. Вчені в нашій країні отримують в середньому в 25-30 разів менше, чим їх західні колеги, в результаті чого строк окупності витрат на освіту для них складає майже 35-39 років. Витрати на одного наукового співробітника в Україні нижче, порівняно з зарубіжними країнами (США, Японія), приблизно в 214 разів. Таке становище призводить до відпливу висококваліфікованих фахівців за межі України. До того ж, в Україні майже немає попиту на наукові результати з боку виробничих структур. Впровадження нових розробок йде повільно. Промисловість і сільське господарство нашої країни не має обігових коштів і тому нездатні сприйняти навіть найкращі наукові розробки. Втрати України від "відпливу мозку" за кордон складають лише 25% загального збитку від деградації національної науки. Так за останні 5 років подано 72 тисячі заявок на патенти, що раніше було щорічною нормою. Значне зменшення кількості розробок, що містять нове технічне вирішення на рівні винаходу, призвело до зниження технічного рівня новостворених видів вітчизняної техніки і технології. Питома вага розробок, що перевищують світові аналоги за техніко - економічними параметрами, скоротилася на 30%, а питома вага зразків техніки і технології, якісні показники яких кращі від світових – утричі. Спостерігається зниження технічного рівня нових зразків техніки в цілому. Кількість упроваджених технологічних процесів знизилася на 45.2%, освоєння виробництва нових видів продукції знизилася на 19.8%. В Україні втрачається науково - технічний і кваліфікований потенціал, на поповнення якого знадобиться значно більше коштів, ніж на його підтримання.

Уникнути технологічної залежності наша країна може лише відновлюючи самостійний активний науково - технічний розвиток через використання новаторської розумової праці, що створює нові знання й нові технології, та підтримуючи підприємництво у промисловій та агропромисловій сфері. Тому важливої ролі набуває глибоке вивчення можливостей використання інновацій як способу економічного розвитку, забезпечення державного регулювання і підтримки інноваційних процесів, розроблення і прийняття правильної стратегії досягнення поставленої мети, способів її реалізації і фінансового забезпечення; вдосконалення мотиваційних механізмів розвитку підприємств в сфері промисловості і агропромислового комплексу. Останній і послужив об'єктом нашого розгляду.

Мотиваційний механізм є одним з компонентів механізму зацікавленості в досягненні максимальних економічних і соціальних результатів інноваційної діяльності. Його слід розглядати як упорядковану сукупність мотивів досягнення мети. Формування і реа-

лізація мотиваційного механізму виробництва як в промисловості, так і в агропромисловому секторі пов'язане з необхідністю вирішення таких проблем, як: генерування мотивів нововведень в виробництво під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів виробничого процесу; сприйняття нововведень виробничою системою; надання мотиваційному механізму розвитку виробництва властивості самоорганізації під впливом науково-технічного розвитку підприємств.

Мотиваційний механізм розвитку виробництва тісно пов'язаний з інвестиційними механізмами. Останні формуються під впливом науково - технічного рівня виробництва і диференціюються в залежності від нього.

Здатність до генерування мотивів нововведень є найважливішою характеристикою об'єкта управління і механізму управління розвитком. Наявність в складі механізму управління мотивують факторів свідчить про можливість його самоорганізації.

Активну роль в генеруванні мотивів розвитку відіграє керівництво підприємств, інвестори, власники і безпосередні учасники процесу розвитку. При цьому виділяють такі групи мотивів розвитку виробництва: мотиви задоволення і розвитку потреб суспільства, мотиви прибутковості, мотиви творчості, престижу, мотиви подолання внутрішніх проблем, мотиви задоволення соціальних потреб в оздоровленні екологічного стану виробничого · оточуючого середовища. Чим ширше розмаїття мотивів конкретного нововведення, тим в більшій мірі воно мотивоване: мотивація розвитку підсилюється, якщо мотив задоволення потреб доповнюється мотивом прибутковості, потім мотивами творчості, престижу. Якщо ж вихідними є мотиви прибутковості, важливо, щоб вони були доповнені мотивами задоволення потреб і мотивами творчості. Ці моменти слід враховувати керівникам агропромислових підприємств.

Темпи науково - технічного розвитку виробництва залежать від того, наскільки виробнича система готова сприйняти ту чи іншу інновацію. Сприйняття нововведень може мати форму визнання, коли виробнича система зацікавлена і підготовлена до його запровадження, або несприйняття нововведення, коли воно входить в протиріччя з інтересами підприємства, або коли виробнича система не готова до його запровадження. Чим вище ступінь визнання новацій, тим вище темпи їх поширення і запровадження. Непідготовленість виробництва до запровадження нововведення або незацікавленість в цьому призводять до збільшення інноваційного циклу і є причиною широко поширеного " довгобуду " .

Для визначення впливу системних властивостей на сприйняття новацій доцільним є формування адекватної їй системи факторів, що включають загальносистемні фактори сприйняття, фактори сприйняття технологічної системи, фактори сприйняття організації і фактори сприйняття персоналу.

На покращення якості виробничої системи в результаті запровадження нововведення можна розраховувати лише тоді, коли буде мати місце його визнання виробничою системою в цілому.

Тому однією з найважливіших завдань управління науково - технічним розвитком є створення умов, що забезпечують визнання нововведення як можна більшим числом складників виробничої системи. Якщо ж не вдається подолати відвергнення нововведення, доцільно відмовитися від нього і шукати альтернативу, яка буде визнана. До загальносистемних факторів, що впливають на сприйняття нововведень, можна віднести : диверсифікацію виробництва, стандартизацію і комунікаційні властивості виробничої системи. Диверсифікація виробництва значно полегшує зародження ідей, створює умови для їх реалізації в тій чи іншій галузі діяльності підприємства, полегшує дифузію новацій з однієї галузі діяльності в іншу, веде до сприйняття нововведення як звичайного процесу. Стандартизація ж, що здійснюється методами уніфікації продукції, нормування параметрів виробів , які виготовляються, а також методами параметрування техніки і технологій, полегшує процес запровадження новацій і адаптацію до них, тобто сприяє розвитку в режимі нововведеньського конвеєру.

Важливим комунікаційним фактором для сприйняття нововведень є відкритість каналів інформації підприємств конкурентів з питань запровадження нової техніки і технології. Чим в більшій мірі відкриті канали інформації, тим легше здійснювати обмін досвідом між підприємствами з питань технічного і технологічного розвитку. Але ступінь відкритості каналів залежить від мотивів конкуренції і кооперації, якими керуються партнери. Не менш важливим комунікаційним параметром є безперервність, повнота і чіткість контактів між підприємством-розробником новацій і підприємством-споживачем цих новацій. Чим більше частина системи розвитку виробництва належить до зовнішнього середовища підприємства, тим відчутніше необхідність в постійних двохсторонніх контактах і взаємопроникненні організацій - розробників і організацій - споживачів розробок. Взаємопроникнення може здійснюватися декількома способами. Найбільш результативними, на наш погляд, є:

- висування підприємством-споживачем соціально-економічних вимог до нових розробок, орієнтація на які забезпечить підтримку нововведень;

- створення замовником тимчасових підрозділів у розробника для забезпечення послідовності розробки в діючому виробництві;

- створення розробником тимчасових підрозділів у замовника для прив'язування новацій до конкретних умов підприємства з метою полегшення його включення в діючу технологічну систему забезпечення підвищення ефективності всієї системи в цілому;

- проведення випробувань дослідних зразків техніки нових технологічних процесів на базі замовника.

Технологічна система, в залежності від сукупності її властивостей, може бути відкрита для того чи іншого нововведення, закрита, закрита або напівзакрита-напіввідкрита. Сприйняття технологічної системи до нововведень залежить від ступеня цілісності системи і радикальності нововведення (підприємства, що орієнтуються на радикальні нововведення в більшій мірі зацікавлені в створенні акціонерних товариств відкритого типу, до складу яких залучаються як внутрішні, так і зовнішні інвестори), наукоємності продукції (велике значення має наявність добре обладнаних лабораторій і дослідних виробництв, можливість залучення висококваліфікованих наукових і інженерних кадрів, високий рівень мотивації творчої праці), мінливість технології (в міру підсилення технологій зростає потреба в більш радикальних нововведеннях і одночасно знижується ступінь відкритості технологічної системи для запровадження новацій), науково-технічного рівня технологічної системи (розвиток системи шляхом зміни окремих елементів здійснюється тим легше, чим вище послідовність замінюємих і нових елементів).

Сприйняття організації до нововведень визначається рядом структурно - організаційних (наукоємність продукції, масштаб організації, структура організації, стан системи розвитку), соціальних (форма власності, рівень соціального розвитку, соціальна захищеність персоналу), економічних (конкурентоспроможність, тип реакції на зміну зовнішнього середовища, структура капіталу) параметрів організації, а також параметрами її системи управління (тип системи управління, комплексність механізму управління розвитком виробництва, технічна політика і культура організації, підприємницькі стратегії).

Особливу увагу в перехідний до ринкової економіки період слід звернути на такі параметри організації, як форма власності й соціальна захищеність робітників. Кожна форма власності має

свої галузі застосування, в яких вона здатна краще, ніж інші форми забезпечити умови технічного розвитку і проявити свої специфічні фактори сприйняття нововведень.

Що ж до параметрів системи управління, які також є ключовим фактором успіху для сприйняття і поширення нововведення, то ми вважаємо пріоритетними :

- орієнтацією на програмне - цільове управління, що дозволить забезпечити гнучкість взаємозв'язків менеджерів по вертикалі і горизонталі оргструктури управління;
- досягнення високої професійної якості менеджерів;
- поєднання функцій стратегічного і оперативного управління;
- поєднання мотиваційних, економічних і організаційних механізмів;
- наявність програми технічного розвитку, орієнтованого на перспективні проекти, послідовність керівництва в реалізації програми;
- формування уявлення спеціалістів підприємства відносно шляхів і можливостей його інноваційного розвитку;
- залучення інвестиційних ресурсів;
- домінування власних інноваційних елементів в системі розвитку виробництва;
- створення високого науково-технічного потенціалу;
- формування системи науково - технічної і маркетингової інформації.

Відносно ж сприйняття нововведень персоналом, то опір новацій з його сторони можна пояснити недостатньою орієнтацією технічного розвитку на соціальні інтереси і підсилення трудової мотивації. Нововведення отримує підтримку в тому випадку, якщо воно підсилює внутрішні і зовнішні позитивні мотиви праці і послаблює зовнішні негативні мотиви. Новація зустрічає опір, якщо знижує внутрішні і зовнішні позитивні і підсилює зовнішні негативні мотиви.

Все це необхідно враховувати керівникам підприємств. Науково - технічний розвиток є самоорганізуючимся, самокерованим процесом, він корінним чином впливає на мотивацію праці особистості і соціальних груп, підтримуючи одні мотиви і послабляючи інші. Першочергово він впливає на внутрішні мотиви задоволення процесом і (або)результатом праці, в тому числі творчої праці конструкторів, технологів і фахівців, що здійснюють процес створення нової продукції і нових технологій. Підвищуючи змістовність праці і знижуючи її важкість, забезпечуючи створення високоякісної продукції, науково - технічний розвиток виступає як механізм

самоорганізованої внутрішньої мотивації праці. При цьому у учасників процесів дослідження, розробки і виготовлення продукції, що мають високий рівень внутрішньої мотивації, з'являється прагнення до подальшої інтелектуалізації праці, що веде до підвищення їх творчої активності і залучення учасників виробничого процесу в процес науково - технічного розвитку через участь в управлінні, раціоналізаторську роботу і організацію творчих груп якості.

Механізм самоорганізації внутрішньої мотивації під впливом науково-технічного розвитку реалізується в умовах, коли робітник бачить, наскільки більш цікавим і результативним стає його праця під впливом нововведень. Якщо науково-технічний рівень виробництва низький, праця малоцікава, важка і неефективна, а нововведення не дають суттєвих змін, важно очікувати підвищення творчої активності і залучення робітника в процес технічного розвитку. Першим кроком в активізації цього руху повинна стати переорієнтація на випуск високоякісної продукції.

Якщо на внутрішні мотиви труда технічний розвиток впливає безпосередньо, то на зовнішні позитивні мотиви цей вплив опосередкований через заробітну плату і інші соціальні блага. Якщо нововведення не веде до підвищення винагороди за працю, спонукальний мотив не підсилюється. Більш того, він може бути послаблений, якщо нововведення супроводжується підвищенням норми виробки і напруженості праці, що безумовно породжує опір їм. Очевидно, що нововведення буде сприйняте позитивно, якщо воно призведе хоча б до невеликого збільшення заробітної плати або полегшенню праці. Матеріальна зацікавленість в нововведеннях є також стимулом підвищення творчої активності, що найяскравіше проявляється при високих внутрішніх мотивах. Також не слід забувати, що для творчого персоналу неабияке значення має відчуття власної цінності для організації, можливість самостійно планувати свій час при роботі над проектами (гнучкі графіки роботи).

Опосередкований вплив технічного розвитку на рівень зовнішніх негативних мотивів праці проявляється при підвищенні складності праці в результаті нововведення, якщо вони не супроводжуються підвищенням кваліфікації (перекваліфікації), введенням системи тренажу для підготовки до виконання складних операцій, особливо при відсутності фактору підвищення заробітної плати.

Таким чином, враховуючи все вищесказане, до новацій з позиції підсилення мотивації праці можна висунути певні вимоги: нововведення повинно призводити до підсилення внутрішніх і зовнішніх позитивних мотивів і послабленню зовнішніх негативних мо-

тивів, в крайній мірі, до підсилення мотивації за рахунок одного з мотивів без її послаблення за рахунок інших мотивів. Цьому повинно сприяти впровадження інноваційних організаційних структури і систем управління підприємствами.

УДК:658.152.5

ЗНАЧЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ВІДТВОРЕННІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Л.О.ХЛУДОВА – викладач, Херсонський ДАУ

На сучасному етапі розвитку АПК України існують два підходи до розуміння амортизації: економічний, коли амортизація відображає втрату знаряддями праці вартості і поступове перенесення її на новостворений продукт з наступним нагромадженням коштів для відтворення основних засобів, і податковий, який розглядає амортизацію як поступове віднесення витрат на придбання, виготовлення або поліпшення основних засобів, на зменшення скоригованого прибутку платника податку. Таким чином амортизація виконує дві функції – відтворювальну і регулюючу.

Амортизаційна політика тісно пов'язана з регулюючою функцією амортизації, завдяки якій прискорюються чи уповільнюються темпи формування грошового потоку підприємств АПК.

Головним економічним важелем здійснення амортизаційної політики, який відображає знос засобів праці, дозволяє регулювати інвестиційні процеси та знижує податкове навантаження на підприємству є метод амортизації.

У світовій економічній практиці виділяють слідуючи методи розрахунку амортизаційних нарахувань: прямолінійний, метод спадного залишку, метод суми числа років строку використання, метод списання вартості пропорційно об'єму продукції.

При прямолінійному методі амортизації річна сума нарахованих амортизаційних відрахувань визначається з первісної вартості основних засобів та норми амортизації. Метод засновано на припущенні, що амортизація залежить від продовження строку корисного використання об'єкта основних засобів. Сума амортизаційних відрахувань для кожного періоду розраховується шляхом ділення первісної вартості на число років експлуатації об'єкту. При цьому норма амортизації залишається постійною. Наприклад, первісна вартість об'єкту – 20000 грн., строк корисного використання – 5